

FINANSZÍROZÁSI REFORM A FELSŐOKTATÁSBAN

- A fejlett országokban trendként megfigyelhető, hogy:
 - a felsőoktatási rendszerek finanszírozásában jellemzővé válik a költségmegosztás;
 - az állami források elosztásában egyre fontosabb szerepet játszik a teljesítményelv;
 - terjed a normatív finanszírozás.
- A kormányok a finanszírozást egyre inkább stratégiai szakpolitikai céljaik érvényesítésére használják.
- A magyar kormány felsőoktatási stratégiájának kiemelt célja a teljesítményelvű finanszírozási rendszer alapjainak megteremtése.
- 2014-es adatok alapján a magyar felsőoktatási rendszer állami támogatása több mint 40 százalékkal csökkent 2008-hoz képest.
- Ebben az időszakban a hallgatói létszám is több mint 20 százalékkal visszaesett.
- A közfinanszírozás negatív tendenciája 2014-ben megfordult.
- 2015-ben az állami források mértéke 171 milliárd HUF volt, ami 25 százalékos növekedés 2014-hez képest.

A kormány felsőoktatási stratégiájának kiemelt célja a teljesítményelvű új finanszírozási rendszer alapjainak megteremtése. Jelen Infojegyzet röviden bemutatja a téma elméleti hátterét, felvázolja a globális trendeket, valamint áttekinti a Fokozatváltás a felsőoktatásban c. stratégiai dokumentum vonatkozó részét.

A felsőoktatás finanszírozásának klasszikus modelljében a felsőoktatási intézmények bevételei tisztán az állami költségvetésből származnak, és az intézmények a nemzeti oktatási hatóságon keresztül jutnak a forrásokhoz. Ez a modell mára **idejétmúlttá vált**, és megfigyelhető, hogy intelligensebb, kifinomultabb finanszírozási rendszerek kerülnek bevezetésre (Halász, 2012). E finanszírozási típusok általában nem vegytiszta formában léteznek, azonban a bonyolult rendszerek átlátásához elengedhetetlen modelljellegű ismertetésük.

A felsőoktatás finanszírozásának általános tipológiájában fontos megkülönböztetni, hogy **a finanszírozás domináns formája az állami költségvetésből közvetlenül az intézményekhez történő átutalás vagy inkább piaci mechanizmuson alapul az allokáció**. Utóbbi nem feltétlenül jelenti azt, hogy a finanszírozás forrása nem az állami újraelosztás, hiszen az a felhasználóhoz történő allokáláson keresztül is megvalósulhat (Halász, 2012). Mivel azonban Európában az állam közvetlen intézmény-finanszírozó szerepe a jellemző, az ábrán **egy a piaci alapú megoldásokat mellőző tipizálást** ismertetünk.

Forrás: Infoszolg/Halász (2012)

A felsőoktatás fejlett országokra jellemző finanszírozási trendjeit vizsgálva [Halász](#) (2012) a következőket állapítja meg:

- **Nehézzé vált** a felsőoktatási és így a **finanszírozási rendszer lehatárolása**. A poszt-szekunder szakképzési formák expanziója, a gazdasági szervezetek képzésben való részvétele, a vállalati egyetemek megjelenése és az egyetemek felnőttképzési piacra való betörése miatt a rendszerhatárok egyre inkább elmosódnak.
- **A különböző funkciók finanszírozása különválik**. A teljesítményalapú finanszírozás nem is valósulhat meg, ha az oktatás és kutatás finanszírozása nem válik el, mivel a két területen a teljesítmények meghatározásának logikája nagyban eltér.
- Európa-szerte is egyre nagyobb **teret nyer a költségmegosztás**, vagyis hogy a finanszírozásba a hallgatókat is bevonják. Oktatás-gazdaságtani kutatások eredménye szerint a hallgatói hozzájárulás nincs negatív hatással a felsőoktatási expanzióra vagy a hátrányos helyzetűek felsőoktatási részvételére, amennyiben a rendszer méltányossági szempontokat is figyelembe vesz.
- **Egyre elterjedtebb a normatív finanszírozás**, ami együtt jár az intézmények gazdálkodási autonómiájának biztosításával.
- A normatív finanszírozást sokszor **céltámogatásokkal** kombinálják, ami kiszámítható működést biztosít, ugyanakkor **teret enged az állam stratégiai szakpolitikai céljainak érvényesítésére**.
- Az intelligens finanszírozási megoldások térnyerése megköveteli a **kormányzati kapacitásépítést**, vagyis hogy a kormánynak képesnek kell lennie a finanszírozási ösztönzők hatásainak nyomon követésére és a beavatkozásra, ha szükséges.
- Az országok törekednek az **intézmények menedzsmentkapacitásainak megerősítésére**, amit az EU is kiemelten támogat.
- Egyre gyakoribbá válik, hogy **a kormányok közvetett módon**, vagyis a fogyasztókon keresztül **finanszírozzák a felsőoktatást**.

HAZAI FELSŐOKTATÁSI STRATÉGIA

A kormány felsőoktatási stratégiája, a [Fokozatváltás a felsőoktatásban](#) célja egy teljesítményelvű rendszer alapjainak megteremtése. A finanszírozást illetően a dokumentum a következőket emeli ki:

- a kormány olyan **ösztönzőként** tekint a **finanszírozásra**, ami a kívánt stratégiai irányba tereli az intézményrendszert;
- elvárja az intézményektől, hogy alaptevékenységük során **egyre nagyobb mértékben vonjanak be piaci forrásokat**;
- bevezetésre kerül a **feladatalapú költségvetési tervezési és gazdálkodási rendszer**;
- a **költségvetési forrásoknak** az intézmények által ellátott közfeladatokat kell fedeznie, és **meghatározásuk teljesítményalapú**;
- a szabályozási környezetnek kiszámíthatónak kell lennie, és lehetővé kell tennie a felsőoktatási intézmények működési és gazdálkodási stabilizálódását.

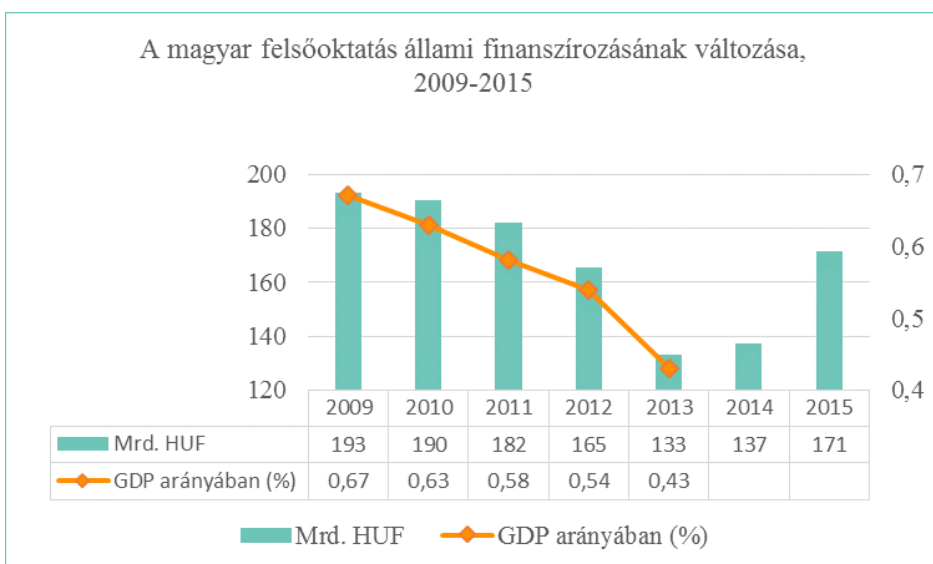
Több szakértői csoport is közzétette állásfoglalását a felsőoktatási stratégiáról, melyeknek a finanszírozásra vonatkozó megállapításait ismeretjük.

A [Professzorok Batthyány Köre](#) (2014):

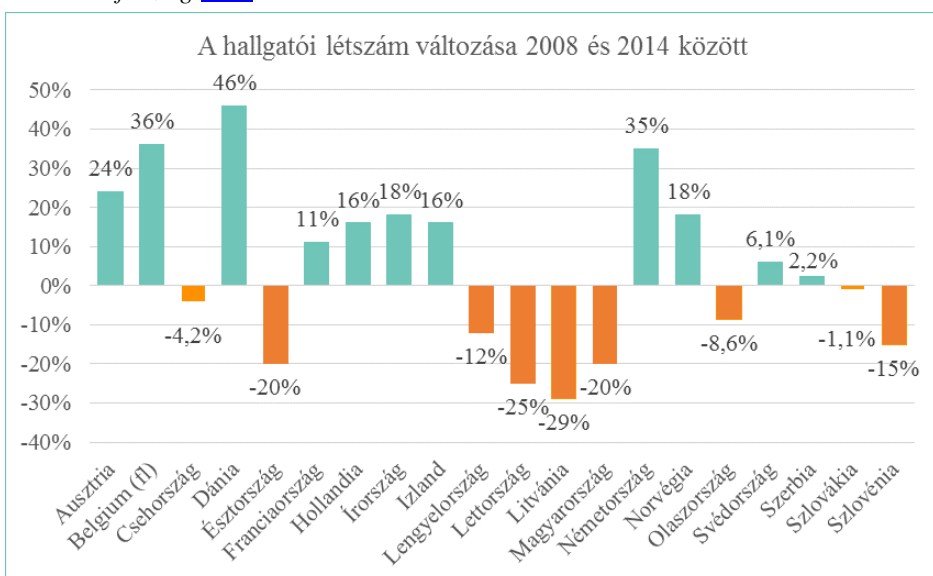
- szerint a felsőoktatást képessé kell tenni arra, hogy **növekvő mértékben be tudja vonni** finanszírozásába a **gazdasági szereplőket**;
- szükségesnek tartja a **pénzügyi felügyeleti rendszer erősítését** és a pályázati rendszer elemeinek összehangolását;
- bírálja, hogy a felsőoktatásra piaci alapon működő rendszerként tekint a stratégia, és felhívja a figyelmet, hogy **az alaptudományok oktatása és az alap kutatás nem irányítható megrendelésekkel**;
- **hiányolja** a tényleges képzési költségeken alapuló **új finanszírozási rendszer részletes kidolgozását**.

A [Magyar Rektori Konferencia](#) (2014):

- eltérő szabályozást és értékelést javasol a különböző felsőoktatási intézménytípusokra;
- bírálja, hogy a stratégia nem a súlyának megfelelő terjedelemben foglalkozik a finanszírozás kérdéseivel;
- úgy véli, hogy a **2020-ig** tartó időszakban elérni kívánt fokozatváltáshoz **nem elég az uniós forrásokra hagyatkozni**, és az állami források mértékét eközben, illetve 2020 után is változatlanul kell hagyni;
- szerint tisztázni kell, hogy a kormány **a központi régióba nem irányítható uniós forrásokat hogyan kívánja pótolni**, ha közben az állami források mértéke változatlan;
- javasolja a felsőoktatási intézményekre vonatkozó **gazdálkodási szabályozási rendszer leegyszerűsítését**, és olyan szabályok létrehozását, amik jobban illeszkednek a felsőoktatási intézmények feladataihoz, támogatják azok el látását.

Forrás: Infoszolg/EUA

Forrás: Infoszolg/EUA

STATISZTIKÁK

Az **Európai Egyetemek Szövetsége** (European University Association, [EUA](#)) éves jelentéseiben azt vizsgálja, hogy **az európai felsőoktatási intézmények közfinanszírozása hogyan változott a 2008-as gazdasági válság óta**.

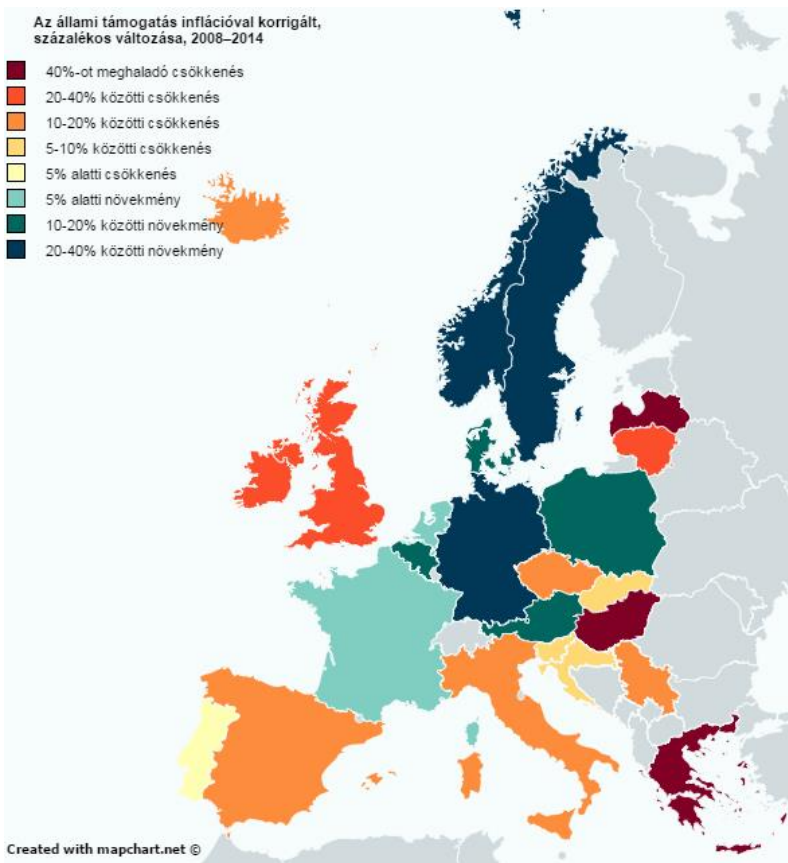
A 2015-ben megjelent [tanulmány](#) 28 felsőoktatási rendszerről nyújt áttekintést a **nemzeti rektori konferenciák által szolgáltatott adatok** alapján. A jelentés a következő tendenciákra hívja fel a figyelmet:

- a vizsgált felsőoktatási rendszerek körében megfigyelhető **a teljesítményalapú finanszírozási rendszer felé történő elmozdulás**;
- a biztosított állami támogatás változásának irányától függetlenül megfigyelhető, hogy a kormányok a **hatékonyabb működésre ösztönzik a felsőoktatási intézményeket**;
- megfigyelhető, hogy a kormányok az állami források visszavágását az intézmények **EU-s forrásokhoz való átterelésével** kívánják kompenzálni. Az EUA hangsúlyozza e gyakorlat **kontraproduktív** hatását: az alacsonyabb állami források beszűkítik az egyetemek lehetőségeit, hogy

a legjobb oktatókat és kutatókat vonzzák intézményükbe, ami miatt azonban csökken a versenyképességük az EU-s finanszírozási programokban.

A 2008-as állapothoz képest a magyar felsőoktatási rendszer állami támogatása drasztikus mértékben, több mint 45 százalékkal csökkent, mely folyamatot a hallgatói létszám több mint 20 százalékos visszaesése kísérte. A negatív közfinanszírozási tendencia 2014-ben megállt, 2013-hoz képest 2,77 százalékos, reálértéken számított növekedést mutatva. A jelentés 2015-ben jelentős, 25 százalékos forrásnövekedésről számol be.

A magyar felsőoktatási rendszer helyzetéről a [Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja](#) (2015) által készített [stratégiai helyzetértékelő jelentés](#), míg a nemzetközi összehasonlításához az OECD (2016) [Education at a Glance](#) c. tanulmánya nyújt további információkat.

Forrás: Infoszolg/EUA (2015)

Források:

- [2011. évi CCIV. törvény](#) a nemzeti felsőoktatásról
- Temesi József (szerk.): felsőoktatás-finanszírozás: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. Budapest, AULA Kiadó, 2012.
- Prof. Dr. Német Erzsébet (szerk.): [Az állami felsőoktatási intézmények gazdálkodása és működése. Ellenőrzési tapasztalatok](#). Állami Számvevőszék, 2015.
- Polónyi István: Az aranykor vége – bezárnak-e a papírgyárak? Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.
- Ivana Katsarova: [Higher education in the EU. Approaches, issues and trends](#). European Parliamentary Research Service, 2015.
- Enora Bennetot Pruvot, Anna-Lena Claeys-Kulik, Thomas Estermann: [Designing Strategies for Efficient Funding of Universities in Europe](#). European University Association, 2015.
- A felsőoktatási stratégia végrehajtásának fontos eleme a bérrendezés. A magyar tudomány eredményeit külföldön is meg kell ismertetni. (Interjú Palkovics Lászlóval.) – Magyar Fórum, 2016. február 10.
- [Tertiary education statistics](#) – Eurostat

Készítette: Holle Alexandra
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486